

Alkoholin kulutuksen rakenne ja hinnat Suomessa ja Ruotsissa vuosina 1980—1983

Jukka Salomaa

Suomen ja Ruotsin alkoholijärjestelmät ovat ulkoisilta puitteiltaan samankaltaiset. Molemissa maissa alkoholijuomien tuotannosta ja jakelusta huolehtivat valtion monopoliyritykset ja kulutuksen säätelyssä käytetään samantapaisia keinoja. Alkoholin kulutuksen taso ja kehitys ovat kuitenkin olleet selvästi toisistaan poikkeavia näissä kahdessa maassa. Henkeä kohden laskettu alkoholin kokonaiskulutus on lähes aina ollut Ruotsissa alhaisemmalla tasolla kuin Suomessa. Viime vuosina kulutus on lisäksi jonkin verran laskenut Ruotsissa, mutta Suomessa lievästi noussut.

Alkoholin saatavuus ei ilmeisesti ole syynä näihin kulutuksen tason ja kehityksen eroihin. Ruotsissa tosin on täysi-ikäistä kohden lasket-

tuna alkoholiliikkeen myymälöitä jonkin verran vähemmän kuin Suomessa, mutta sen vastapainona mm. alkoholijuomien postimyynti toimii huomattavasti joustavammin kuin Suomessa. Toisaalta anniskeluravintoloita on täysi-ikäistä kohden Ruotsissa enemmän kuin Suomessa.

Koska saatavuus ei ole ainakaan merkittävä kulutuserojen selittäjä, ovat erojen syyt ilmeisesti kulutustottumuksissa, joiden muotoutumiseen vaikuttavat mm. tarjolla oleva tuotevalikoima sekä hintataso ja tuotteiden keskinäiset hintasuhteet. Seuraavassa tarkastellaan tuoterakennetta sekä alkoholijuomien tuoteryhmäkohtaisia hintoja Suomessa ja Ruotsissa. Kulutusluvut esitetään absoluuttialkoholina 15

Taulukko 1. Absoluuttialkoholin kulutus 15 vuotta täyttäneeltä asukasta kohden Suomessa ja Ruotsissa, litraa (vhm. = vähittäismyynti, ann. = anniskelu)

SUOMI																		
väkevät juomat			viinit			A-olut			III-olut			long drink -juomat			yhteensä			
vhm.	ann.	yht.	vhm.	ann.	yht.	vhm.	ann.	yht.	vhm.	ann.	yht.	vhm.	ann.	yht.	vhm.	ann.	yht.	
1980	2,96	0,54	3,51	0,87	0,06	0,93	0,54	0,78	1,32	1,51	0,43	1,94	0,12	0,12	0,24	6,00	1,94	7,94
1981	2,93	0,53	3,46	1,01	0,07	1,08	0,54	0,78	1,32	1,52	0,42	1,93	0,12	0,11	0,23	6,11	1,90	8,01
1982	3,00	0,52	3,53	0,91	0,07	0,98	0,56	0,79	1,35	1,44	0,38	1,82	0,14	0,11	0,25	6,06	1,86	7,92
1983	3,03	0,50	3,53	0,86	0,07	0,93	0,60	0,80	1,40	1,48	0,36	1,83	0,14	0,10	0,24	6,11	1,83	7,94

RUOTSI															
väkevät juomat			viinit			vahva olut			mieto olut ja pilsneri			yhteensä			
vhm.	ann.	yht.	vhm.	ann.	yht.	vhm.	ann.	yht.	vhm.	ann. ¹	yht.	vhm.	ann.	yht.	
1980	3,33	0,09	3,42	1,43	0,10	1,53	0,59	0,18	0,77	0,78	0,24	1,02	6,12	0,62	6,74
1981	2,96	0,09	3,05	1,43	0,11	1,54	0,56	0,19	0,75	0,71	0,24	0,95	5,65	0,64	6,29
1982	2,94	0,09	3,03	1,46	0,13	1,59	0,62	0,20	0,82	0,73	0,24	0,97	5,72	0,69	6,41
1983	2,69	0,08	2,77	1,50	0,13	1,63	0,62	0,20	0,82	0,66	0,22	0,88	5,41	0,69	6,10

¹ Arvio: kokonaismyynti jaettu samassa suhteessa kuin vahva olut.

Lähteet: Oy Alko Ab: Vuosikirja 1980 ja 1983; Socialstyrelsen: Alkoholstatistik.

vuotta täyttänyttä asukasta kohden ja hinnat tuoteryhmäkohtaisina absoluuttialkoholin hinnoina, koska nämä tiedot ovat tilastoista helpoimmin laskettavissa. Tarkastelu on siten varsin karkea, mutta antanee oikeansuuntaisen kuvan kulutus- ja hintarakenteiden eroista Suomessa ja Ruotsissa.

Kulutus

Vuosina 1980—83 alkoholin kokonaiskulutus Suomessa vaihteli 7,92 ja 8,01 litran välillä vähittäismyynnin noustessa hieman ja anniskelukulutuksen laskiessa lievästi. Keskiolutta lukuun ottamatta kaikkien juomaryhmien vähittäismyynti kasvoi, eniten väkevien juomien ja A-oluen. Anniskelussa ainoastaan A-oluen kulutus nousi muiden juomaryhmien kulutuksen pysyessä ennallaan tai laskiessa. Anniskelun osuus kokonaiskulutuksesta oli noin neljännes (taulukko 1).

Ruotsissa kokonaiskulutus aleni yli puoli litraa 6,7 litrasta 6,1 litraan vähittäismyynnin laskiessa 0,7 litraa ja anniskelukulutuksen noustessa lievästi. Vähittäismyynnin aleneminen johtui lähinnä väkevien juomien myynnin laskusta, joskin myös miedon oluen (folköl) myynti hieman väheni muiden ryhmien myynnin noustessa lievästi. Anniskelussa nousi viinien ja vahvan oluen kulutus lievästi muiden juomien kulutuksen laskiessa hieman. Anniskelun osuus kokonaiskulutuksesta oli keskimäärin 10 %.

Vuonna 1980 vähittäismyynnin taso oli Suomessa alhaisempi kuin Ruotsissa, mutta vuonna 1983 se oli jo hieman korkeampi. Anniskelumyynnin taso on Suomessa ollut koko tarkasteluperiodin ajan yli kolminkertainen Ruotsiin verrattuna. Väkevien juomien ja vahvan oluen vähittäismyynti on Suomessa ja Ruotsissa samaa luokkaa, mutta viinien kulutus on Suomessa huomattavasti vähäisempää kuin Ruotsissa. Viinien kulutus on Suomessa melko vähäistä mutta keskioluen ja long drink-juomien suhteellisen runsasta. Folköl on huomattavasti miedompaa kuin Suomen keskiolut, eikä long drink-juomia myydä Ruotsissa lainkaan. Viinejä lukuun ottamatta anniskelukulutus on Suomessa tuntuvasti suurempi kuin Ruotsissa (taulukko 1).

Absoluuttialkoholin kulutuksen jakautumi-

Taulukko 2. Eräiden juomien myynti alkoholiliikkeitä juomaryhmittäin Suomessa ja Ruotsissa vuosina 1980 ja 1983, litraa 15 vuotta täyttänyttä asukasta kohden

	Ruotsi		Suomi	
	1980	1983	1980	1983
viinat	6,24	5,06	5,85	5,94
muut väkevät juomat	2,39	2,09	3,69	3,60
— konjakit, brandyt	0,47	0,39	0,46	0,40
— viskit	1,34	1,24	0,58	0,57
— liköörit, katkerot, cocktailit ja muut	0,59	0,47	2,65	2,63
viinit	11,82	13,23	6,79	7,08
— väkevät	1,73	1,48	3,77	3,71
— miedot	10,09	11,75	3,02	3,37

Lähteet: Oy Alko Ab: Vuosikirja 1980 ja 1983; Sociälstyrelsen: Alkoholstatistik.

sesta juomalajeittain ei Ruotsista ole saatavissa tietoja. Vertaamalla kunkin juomaryhmän kulutusta volyymilitroina saadaan hyvä kuva suomalaisten ja ruotsalaisten käyttämien juomavalikoimien eroista. Vuonna 1980 suomalaiset käyttivät viinaa ja konjakkia likimain saman verran kuin ruotsalaiset. Vuonna 1983 suomalaisten nauttima viinamäärä oli jo huomattavasti suurempi kuin ruotsalaisten. Viskiä ruotsalaiset käyttävät kaksinkertaisen määrän suomalaisiin verrattuna, mutta muita väkeviä juomia (liköörit, katkerot, cocktailit) vain murto-osan suomalaisten nauttimasta määrästä (taulukko 2).

Väkeviä viinejä ruotsalaiset nauttivat alle puolet suomalaisten käyttämästä määrästä, kun taas mietoja viinejä Ruotsissa juodaan yli kolminkertainen määrä Suomeen verrattuna (taulukko 2).

On mielenkiintoista havaita, että eri juomaryhmien suosio näyttää jossain määrin vaihtelevan lajivalikoiman runsauden mukaan. Kahta ryhmää lukuun ottamatta Ruotsissa tarjolla oleva lajivalikoima on huomattavasti suurempi kuin Suomessa. Suurimmillaan tämä suhteellinen ero Ruotsin hyväksi on miedoissa viineissä, joita ruotsalaiset myös käyttävät suo-

Taulukko 3. Eräiden vertailukelpoisten juomien vähittäismyyntihinnat Suomessa ja Ruotsissa huhtikuussa 1982, Suomen markkoina

	alkoholin hinta/0,75 l			
	Suomi	Ruotsi	Suomi	Ruotsi
<i>punaviinit</i> (mk/0,75 l)				
Mavrud	15,50	14,22	119,23	109,38
Rioja Tinto	16,30	15,77	125,38	121,31
1979 Fleurie	100,00	39,73	769,23	305,62
1979 Gevrey				
Chambertin	170,00	76,34	1307,69	587,23
<i>valkoviinit</i> (mk/0,75 l)				
Soave	17,50	15,58	145,83	129,83
Weisses Rössl	20,50	17,72	170,83	147,67
Calvet, dry select	34,50	23,95	287,50	199,58
Geisweiler	84,00	51,41	700,00	428,42
<i>väkevät viinit</i> (mk/0,75 l)				
Dubonnet	60,00	37,59	333,33	208,83
Vermouth				
bianco (ital.)	28,50	26,68	178,13	166,75
Amontillado				
(pullote)	45,00	30,58	225,00	152,90
Bristol Cream	79,00	45,96	451,43	262,63
Mavrodaphne	32,00	27,65	200,00	172,81
Aurora ¹	—	15,97	—	110,13
Sorbus/Aperita	23,00	—	117,95	—
<i>liköörit</i> (mk/0,37 l)				
Crème de Menthe	29,00	30,77	200,00	212,21
Cointreau	98,00	61,93	490,00	309,65
<i>viinat</i> (mk/0,75 l)				
Koskenkorva(38°)/				
Renat (40°)	70,50	69,14	185,52	172,85
Dry Vodka (45°)/				
Absolut (40°)	78,75	76,34	175,00	190,85
Pöytäviina (38°)/				
Brännvin special (34°)	67,50	59,60	177,63	175,29
<i>konjakit</i> (mk/0,75 l)				
Monopol/				
Grönstedt Monopol	138,00	96,60	345,00	241,50
Monnet****	180,00	112,96	450,00	282,40
Rémy Martin				
V.S.O.P.	310,00	174,50	775,00	436,25
<i>viskit</i> (mk/0,75 l)				
Kolme leijonaa (43°)/				
Mac Scot (40°)	98,50	75,56	229,07	188,90
Ballantine's	124,00	99,71	288,37	231,88
<i>vahva olut</i>	3,90	3,75	139,29	133,93

¹ Halvin vertailukelpoinen tuote.

Lähteet: Prislsta 1/82 ja vähittäismyyntihinnasto n:o 78.

malaisiin verrattuna runsaasti. Pienimmillään ero on katkeroissa, cocktaileissa ja väkevissä viineissä, joita ruotsalaiset käyttävät suomalaisiin verrattuna vähän. Juomalajien lukumäärä juomaryhmittäin Ruotsissa ja Suomessa vuonna 1985 käy ilmi seuraavasta asetelmasta:

juomaryhmä	lajimäärä	
	Ruotsi	Suomi
punaviinit ja roseet	165	85
valkoviinit	176	58
kuohuvat ja helmeilevät viinit	37	26
aperitiivit, hedelmäviinit, katkerot ja cocktailit	22	36
muut väkevät viinit	78	56
viinat ja rommit	61	39
konjakit ja brandyt	24	28
viskit	41	28
liköörit	63	45

Hinnat

Absoluuttialkoholina mitatusta viinien kuluksista on Suomessa väkevien viinien osuus lähes 2/3 vähittäismyynnissä ja neljännes anniskelussa. Ruotsissa vastaavat osuudet ovat 20 ja 6 %. Vähittäismyynnin ja anniskelun erilaisesta tuotevalikoimasta johtuen on hintavertailuissa käytetty Suomen osalta sekä koko viiniryhmän että mietojen viinien keskimääräisiä alkoholihintoja. Ruotsissa on laskettavissa vain koko viiniryhmän keskihinnat, jotka kuvaavat lähinnä mietojen viinien hintoja.

Juomavalikoimaerojen lisäksi hintarakennet erot lienevät ilmeinen syy kulutuseroihin Suomessa ja Ruotsissa. Tuotekohtaisen tarkastelun perusteella Ruotsin hintataso on vertailukelpoisissa (erityisesti kalliimmissa) tuotteissa alhaisempi kuin Suomessa (taulukko 3). Ruotsissa juodaan hinnaltaan kalliimpia tuotteita suhteellisesti enemmän kuin Suomessa. Tällöin ruotsalaisten maksama absoluuttialkoholin hinta nousee suuremmaksi kuin Suomessa. Seuraavassa asetelmassa esitetään vuoden 1980 hintojen ja valuuttakurssien pohjalta lasketut absoluuttialkoholin suhteelliset hinnat (Ruotsi/Suomi) keskimäärin vuosina 1980—83:

väkevät juomat		viinit		vahva olut	
vhm.	ann.	vhm.	ann.	vhm.	ann.
mk/l		mk/l		mk/l	
1,25	1,84	1,18	0,98	1,18	1,90
		(1,12) ¹	(0,96) ¹		

¹Suomi: miedot viinit.

Ruotsista puuttuvat lähes kokonaan kotimaiset cocktailit, katkerot ja marjaviinit, jotka Suomessa on hinnoiteltu alkoholisisällöltään suhteellisen halvoiksi. Tähän voivat liittyä ruotsalaisten erilaiset kulutustottumukset. Eriyisesti väkevissä juomissa kulutus näyttää Ruotsissa kohdistuvan hinnaltaan kalliimpiin tuotteisiin kuin Suomessa. Viinien anniskeluhinnat näyttävät olevan Ruotsissa alhaisempia kuin Suomessa.

Alkoholijuomien hinnoittelu perustuu Ruotsissa selkeämmin alkoholisisällön verotukseen kuin Suomessa (Ala-Uotila & Suoniemi 1986; Brown & al. 1982, 106 ja 268). Niinpä väkevien juomien hintaerot ovat huomattavasti pienemmät kuin Suomessa: suosituimman viinan ja suosituimman viskin välinen hintaero oli huhtikuussa 1982 vain 14 % ja suosituimman brandyn kohdalla tämä ero oli vajaat 9 %. Suomessa vastaavat hintaerot olivat 40 ja 95 % (taulukko 4). Ruotsissa myös anniskeluhinnoittelussa noudatetaan samaa periaatetta, joten väkevät juomat ovat myös anniskelussa alkoholihinnaltaan kalliimpia kuin miedot. Suomessa väkevien juomien alkoholihinta on anniskelussa alhaisempi kuin viinien vastaava hinta. Seuraavasta asetelmasta käy ilmi absoluuttialkoholin suhteellinen hinta väkevissä juomissa ja vahvassa oluessa (viinit = 1,00):

väkevät juomat			
vhm.		ann.	
Suomi	Ruotsi	Suomi	Ruotsi
1,24	1,32	0,93	1,75
(1,19) ¹		(0,92) ¹	
vahva olut			
vhm.		ann.	
Suomi	Ruotsi	Suomi	Ruotsi
1,04	1,05	0,63	1,22
(1,00) ¹		(0,62) ¹	

¹Miedot viinit = 1,00.

Taulukko 4. Eräiden merkkituotteiden hinnat juomaryhmittäin Suomessa ja Ruotsissa huhtikuussa 1982, mk/0,75 l

	Ruotsi
<i>Väkevät juomat</i>	
Explorer Vodka	66,02
Eau-de-Vie**	71,67
Mac Scot (whisky)	75,56
<i>Väkevät viinit</i>	
Vermouth, svensk	25,71
Madeira Fine	40,51
Amontillado	30,60
<i>Miedot viinit</i>	
Algerie	13,24
Vino Blanco Español	13,44
Côtes-du-Rhône	18,70
<i>Vahva olut</i>	
Pripps Export, flaska	3,75
	Suomi
<i>Väkevät juomat</i>	
Koskenkorvan viina	70,50
Cognac Monopol	138,00
Kolmen leijonan viski	98,50
<i>Väkevät viinit</i>	
Sorbus	23,00
Aperita	23,00
Alko vermouthe bianco	27,00
<i>Miedot viinit</i>	
Magyar Fehér Bor	15,50
Liebfraumilch	23,00
Egri Bikavér	15,80

Lähteet: Prislista 1/82 ja vähittäismyyntihinnasto n:o 78.

Ruotsissa reaalitytulot ovat nousseet hitaammin, mutta alkoholin reaali hinnat nopeammin kuin Suomessa. Tämä on ilmeisesti osaltaan syynä erilaiseen kulutuskehitykseen Suomessa ja Ruotsissa.

Kuten edellä todettiin, eniten kulutuksen kehitys eroaa väkevien juomien vähittäismyyntinissä. Tämän juomaryhmän hintakehityksessäkin on näkyvä ero — Suomessa väkevien juomien reaali hinnat ovat nousseet keskimääräistä hitaammin, Ruotsissa keskimääräistä vauhtia tai nopeammin (taulukko 5). Seuraavasta asetelmasta käyvät ilmi absoluuttialkoholin reaali hinnat indekseinä vuonna 1983

Taulukko 5. Alkoholijuomien reaalihintaindeksit (1980 = 100)

	väkevät juomat		viinit		olut		yhteensä	
	Suomi	Ruotsi	Suomi	Ruotsi	Suomi	Ruotsi	Suomi	Ruotsi
1980	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	..	100,0	100,0
1981	97,7	101,1	98,9	97,2	103,5	..	100,0	100,0
1982	100,0	101,1	102,1	98,2	107,0	..	102,3	100,0
1983	102,3	105,4	107,4	102,8	109,3	..	104,5	104,1

Lähteet: Socialstyrelsen: Alkoholstatistik; Oy Alko Ab: Nordisk alkoholstatistik; Oy Alko Ab: Vuosikirja.

Suomessa ja Ruotsissa (1980 = 100):

	väkevät juomat		viinit	
	vhm.	ann.	vhm.	ann.
Suomi	102,4	107,9	104,5	111,3
Ruotsi	106,7	110,3	108,7	112,1

	vahva olut		yhteensä	
	vhm.	ann.	vhm.	ann.
Suomi	108,9	110,8	103,5	108,3
Ruotsi	101,5	106,7	106,7	109,1

Anniskelun vähäinen osuus Ruotsin kokonaiskulutuksesta johtunee osaltaan sekä edustuskulutuksen ankarasta verotuskohtelusta että väkevien juomien ja vahvan oluen korkeista anniskeluhinnoista. Suomessa viinien osuus anniskelukulutuksesta on vain neljännes niiden vähittäismyyntiosuudesta, kun taas vahvan oluen osuus anniskelukulutuksesta on lähes nelinkertainen vähittäismyyntiosuuteen verrattuna. Syykin on ilmeinen: viinien anniskeluhinnat suhteessa vähittäismyyntihintoihin ovat yli kolminkertaiset, mutta vahvan oluen anniskeluhinnat tuskin kaksinkertaiset. Lisäksi viinien anniskeluhinnat suhteessa vähittäismyyntihintoihin ovat Suomessa huomattavasti korkeammat kuin Ruotsissa, kun taas väkevien juomien ja oluen kohdalla tilanne on päinvas-

tainen. Seuraavassa asetelmassa esitetään anniskeluhinnat vähittäismyyntihintoihin verrattuna Suomessa ja Ruotsissa keskimäärin vuosina 1980—83:

väkevät juomat		viinit		vahva olut	
Suomi	Ruotsi	Suomi	Ruotsi	Suomi	Ruotsi
2,42	3,56	3,23	2,68	1,94	3,12
		(3,12) ¹			

¹Miedot viinit.

Kirjallisuus

Ala-Uotila, Esa & Suoniemi, Ilpo: Alkoholijuomien verotuksesta ja haittasisällöstä. Helsinki 1986, julkaisematon muistio

Oy Alko Ab: Nordisk alkoholstatistik 1980—83. Helsinki 1984

Oy Alko Ab: Vuosikirja 1980—83. Helsinki 1981—84

Oy Alko Ab: Vähittäismyyntihinnasto n:o 78

Oy Alko Ab: Vähittäismyyntihinnasto n:o 82

Brown, Mavis & Devar, Margo & Wallace, Paul: Alcoholic beverage taxation and control policies. Brewers Association of Canada. Ottawa 1982

Socialstyrelsen: Alkoholstatistik 1980—83. Sveriges officiella statistik. Stockholm 1981—84

Systembolaget: Prislista nr 1/82

Systembolaget: Prislista nr 3/85.

English Summary

Jukka Salomaa: Alkoholien kulutuksen rakenne ja hinnat Suomessa ja Ruotsissa vuosina 1980—1983 (The Structure of Alcohol Consumption and Prices in Finland and Sweden from 1980 to 1983)

Although the Finnish and Swedish alcohol sales systems are outwardly similar, the volume of and trends in alcohol consumption have differed markedly in the two countries. Since availability is not a

significant explanatory factor for the differences, the cause must lie in consumer habits, which are mainly formed by the product selection, the general price level and the relative prices of products.

In 1980 retail sales were lower in Finland than in Sweden, but by 1983 they were slightly higher. Retail consumption of hard liquor and strong beer were of the same order of magnitude in both countries, whereas wine consumption was considerably lower in Finland. On the other hand, a great deal of medium beer and long drinks were consumed in Finland, whereas the latter were not even on sale in Sweden. With the exception of wine, on-premises sales were many times higher in Finland than in Sweden, accounting for one quarter of total consumption in Finland and for only 10 per cent in Sweden.

The Finns consumed considerably more spirits than the Swedes in 1983. The Swedes drank twice as much whisky, but only a fraction of the amount of other strong liquors that Finns consumed. Swedes drank less than half the amount of strong wines that Finns did, but more than three times as much light wine. The popularity of the beverage groups seemed to vary to some extent according to the extent of the product range.

Besides differences in product range, differences in price structure are another important reason for

differences in consumer habits. On the basis of a product-by-product survey, the Swedish prices for comparable products (especially the more expensive ones) appeared to be lower than in Finland. On the other hand, the proportion of expensive products consumed in Sweden was higher, and the price paid in Sweden for absolute alcohol was thus higher than in Finland.

Sweden had practically no domestic production of cocktails, bitters or berry wines, which were fairly inexpensive in Finland in relation to alcohol content. On-premises prices of wine seemed to be lower in Sweden than in Finland.

The small percentage of overall consumption accounted for by on-premises sales in Sweden was probably partly due to severe taxation of entertainment consumption and the high prices of liquor and strong beer served on premises. In Finland the proportion of wines consumed on premises accounted for only one quarter of retail sales, whereas the inverse ratio applied to strong beer. The reason is evident: the prices of wines served on premises were excessively high compared with their retail prices and the on-premises prices of strong beer. Moreover, on-premises wine prices were considerably higher in relation to retail prices in Finland than in Sweden, whereas the opposite was true of liquor and beer.